



## Modeling the Behavioral Patterns of Auditing Institutions Partners

Mohammad Golestani Rad<sup>1</sup>, Mojtaba Maleki Choobari<sup>2\*</sup>, Sina Kheradyar<sup>3</sup>

1. Ph.D. Student, Department of Accounting, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. (golestani\_omidrad@yahoo.com).

2. Assistant Professor, Department of Accounting, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

3. Associate Professor, Department of Accounting, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran. (kheradyar@iaurasht.ac.ir).

### Corresponding Author:

Mojtaba Maleki Choobari

Email: [maleki@iaurasht.ac.ir](mailto:maleki@iaurasht.ac.ir)

Received: 2023/10/12

Accepted: 2024/03/15

### How to Cite:

Golestani Rad, M; Maleki Choobari, M; Kheradyar, S; (2024). Modeling The Behavioral Patterns of Auditing Institutions Partners, *Governmental Accounting*, 10 (20), 157-176.

### ABSTRACT

**Subject and Purpose:** Behavioral distortions are one of the behavioral deviations among audit institutions' partners and are considered an important element in financial markets. This factor sometimes causes turbulence in the situation in which information is spread. A fundamental problem in this field is distinguishing between artificial and conscious behavioral biases, because conscious crowding may be ineffective and ultimately lead to market volatility. Therefore, the general purpose of this research is to model the behavioral patterns of audit institutions' partners.

**Research Method:** This research is applied and exploratory research in terms of purpose, basic research in terms of results and qualitative data in terms of data type. The participants of this research are the heads of auditing institutions in Tehran, who were selected and studied by snowball method until theoretical saturation.

**Research Findings:** Data analysis was done in three stages: open coding, central coding, and selective coding using MAXQDA software. After the detailed analysis of the interviews, the research findings identified 74 extracted concepts from 12 main categories. Based on the six dimensions of the paradigmatic model categories, then the categories were placed based on the six dimensions of the paradigmatic model categories (causal conditions, central phenomenon, contextual factors, intervening factors, strategies and consequences) and the final research model was obtained.

**Conclusion, Originality and its Contribution to the Knowledge:** The paradigm model of research in causal conditions includes 1- individual factors, 2- environmental factors; The categories in the central phenomenon section include 1- managerial factors, 2- communication factors; The categories in the contextual conditions section include 1- organizational factors, 2- individual factors; The categories in the intervening conditions section include 1- organizational factors, 2- environmental factors; The categories in the strategy section include 1- intra-organizational, 2- extra-organizational, and it is expected that with the implementation of these strategies, consequences such as behavioral consequences and anti-effectiveness in auditing institutions will be imagined.

**Keywords:** Behavioral Trends, Audit Institutions Partners, Database Approach.

**JEL Classification:** G14, G35, M41.



## مدل سازی تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

محمد گلستانی راد<sup>۱</sup>، مجتبی ملکی چوبری<sup>۲\*</sup>، سینا خریدار<sup>۳</sup>

## چکیده

**موضوع و هدف مقاله:** تورش های رفتاری یکی از انحرافات رفتاری در بین شرکای مؤسسات حسابرسی است و به عنوان یک عنصر مهم در بازارهای مالی به شمار می رود. این عامل گاهی باعث به وجود آمدن تلاطم در شرایطی که اطلاعات در آن پخش شده، می شود. یک مشکل اساسی در این زمینه تمایز قائل شدن بین تورش های رفتاری ساختگی و آگاهانه است، زیرا توده واری آگاهانه ممکن است ناکارا باشد و در نهایت منتهی به نوسان در بازار شود. بنابراین هدف کلی این پژوهش مدل سازی تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی است.

**روش پژوهش:** این پژوهش از دیدگاه هدف از نوع تحقیقات کاربردی از منظر نوع داده ها کیفی است. مشارکت کنندگان این پژوهش رئیسان مؤسسات حسابرسی شهر تهران هستند که به روش گلوله برفی تا حد اشباع نظری انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند.

**یافته های پژوهش:** تجزیه و تحلیل داده ها در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی با استفاده از نرم افزار MAXQDA صورت پذیرفته است. پس از تجزیه و تحلیل دقیق مصاحبه ها، یافته های پژوهش منجر به شناسایی ۷۴ مفهوم استخراجی از ۱۲ مقوله اصلی شد. بر اساس ابعاد شش گانه مقوله های الگوی پارادایمی آنگاه مقوله ها بر اساس ابعاد شش گانه مقوله های الگوی پارادایمی (شرایط علی، پدیده محوری، عوامل زمینه ای، عوامل مداخله گر، راهبردها و پیامدها) جای گذاری و مدل نهایی پژوهش حاصل شد.

**نتیجه گیری، اصالت و افزوده آن به دانش:** مدل پارادایمی پژوهش در شرایط علی شامل ۱- عوامل فردی، ۲- عوامل محیطی؛ مقوله های در بخش پدیده محوری شامل ۱- عوامل مدیریتی، ۲- عوامل ارتباطی؛ مقوله های در بخش شرایط زمینه ای شامل ۱- عوامل سازمانی، ۲- عوامل فردی؛ مقوله های در بخش شرایط مداخله گر شامل ۱- عوامل سازمانی، ۲- عوامل محیطی؛ مقوله های در بخش راهبردها شامل ۱- درون سازمانی، ۲- برون سازمانی و انتظار می رود با اجرای این راهبردها پیامدهایی چون پیامدهای رفتاری و ضد اثربخشی در مؤسسات حسابرسی متصور شود.

**واژه های کلیدی:** تورش های رفتاری، شرکای مؤسسات حسابرسی، رویکرد داده بنیاد.  
**طبقه بندی موضوعی:** M41، G35، G14.

۱. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. (golestani\_omidrad@yahoo.com)  
۲. استادیار، گروه حسابداری، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.  
۳. دانشیار، گروه حسابداری، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران. (kheradyar@iaurasht.ac.ir)

نویسنده مسئول:

مجتبی ملکی چوبری

رایانامه:

maleki@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵

## استناد به مقاله:

گلستانی راد، محمد؛ ملکی چوبری، مجتبی؛ خریدار، سینا، (۱۴۰۳)، مدل سازی تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی، دوفصلنامه علمی حسابداری دولتی، ۱۰ (۲۰)، ۱۵۸-۱۷۶.

## مقدمه

ذهنی برای مؤسسات خیلی سخت است که رفتاری متفاوت از بقیه داشته باشند (آگراوال و ناتارajan<sup>۱</sup>، ۲۰۲۳)؛ به بیان دیگر تورش‌های رفتاری به رفتار مجموعه‌ای از شرکتها و مؤسسات گفته می‌شود که بدون هماهنگی با یکدیگر، رفتاری شبیه به هم از خود نشان می‌دهند. تورش‌های رفتاری را پذیرش ریسک فراوان بدون اطلاعات کافی یا به عبارت دیگر، قصد و نیت آشکار مؤسسات برای تکرار کردن رفتار مشابه سایر مؤسسات می‌توان تعریف کرد (خین‌دنگ<sup>۲</sup> و همکاران، ۲۰۱۸). به اعتقاد عادل<sup>۳</sup> و همکاران (۲۰۲۲) مؤسسات دارای تورش‌های رفتاری احساس می‌کنند ارزش ندارد تا با مجموعه توده، دریفتند. آنها توده را داوطلبانه دنبال نمی‌کنند، اما برای پرهیز از لگدمال شدن در پی توده مدنظر راه می‌افتند (فلاح‌پور و عبدالمی، ۱۳۹۰). این نوع از تورش‌های رفتاری، آفت بازارهای مالی است و رفتار توده‌وار غیرعقلانی شمرده می‌شود (محسنی‌نیا و باباخانی، ۱۳۹۹). در طرف مقابل آن رفتار توده‌وار عقلانی وجود دارد که نشان‌دهنده مشابه بودن تصمیم‌گیری‌های فعالانه بازار است ولی این تشابه به دلیل واکنش به اطلاعات مشابه بوده و نشانه کارایی بازار است. توده‌واری در یک بازار مالی به دلایلی مانند نبود شفافیت اطلاعاتی، توسعه‌نیافتگی، نهادهای تخصصی مالی، الگوی فرهنگی جامعه و کم‌عمق بودن بازار سهام ایجاد می‌شود (عادل و همکاران، ۲۰۲۲).

تورش‌های رفتاری در یک بازار مالی به دلایلی مانند نبود شفافیت اطلاعاتی، توسعه‌نیافتگی نهادهای تخصصی مالی، الگوی فرهنگی جامعه و کم‌عمق بودن بازار مالی ایجاد می‌شود. از دلایل دیگر، دور شدن بازارهای مالی از رفتارهای منطقی بروز رفتارهای واکنشی فعالان در این بازارها است (رازانی و همکاران، ۱۴۰۲). یکی از فرضیه‌های مهم بازار کارای سرمایه این است که فعالان بازار سرمایه به‌طور منطقی به اطلاعات جدید واکنش نشان می‌دهند. شواهد بسیاری وجود دارد که فعالان بازار سرمایه نسبت به اطلاعات جدید واکنش بیش از اندازه نشان می‌دهند و براساس این تصمیم می‌گیرند (احمد و وو<sup>۴</sup>، ۲۰۲۲). درباره شکل‌گیری تورش‌های رفتاری که از آن به رفتارهای توده‌وار نیز تعبیر می‌شود، توضیح چگونگی اتخاذ تصمیمات از میان گزینه‌های مختلف را تا حدودی توجیه می‌کند. تورش رفتاری، پذیرش ریسک فراوان بدون اطلاعات کافی است. به عبارتی می‌توان آن را قصد و نیت آشکار سرمایه‌گذاران در کپی کردن رفتار سایر سرمایه‌گذاران تعریف نمود (ناستایا<sup>۵</sup> و همکاران، ۲۰۲۲). در این حالت سرمایه‌گذاران

تلاش‌های چشمگیری برای مطالعه و درک عوامل مؤثر بر تورش‌های رفتاری و تأثیر این عوامل بر ابعاد بازار سرمایه صورت پذیرفته چرا که رفتارهایی که بر تصمیمات سرمایه‌گذاری مشارکت‌کنندگان در بازار تأثیر می‌گذارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. در بازارهای نوظهور، کمیابی اطلاعات و به موقع و دقیق نبودن اطلاعات در مورد یک شرکت خاص و همچنین اثرگذاری عوامل سیاسی و اقتصادی کلان بر بازارهای مالی سبب تمرکز سرمایه‌گذاران بر رفتار سایر سرمایه‌گذاران و پیروی از آنها و در نتیجه شکل‌گیری تورش‌های رفتاری در این بازارها می‌شود. تورش‌های رفتاری به عنوان یک عنصر مهم در بازارهای مالی و مطالعه رفتارهای مالی به شمار می‌رود. این عامل گاهی باعث به وجود آمدن تلاطم در شرایطی که اطلاعات در آن پخش شده، می‌شود. یک مشکل اساسی در این زمینه تمایز قائل شدن بین تورش‌های رفتاری ساختگی و آگاهانه است، زیرا تورش‌های رفتاری آگاهانه ممکن است ناکارا باشد و در نهایت منتهی به نوسان در بازار شود. در این باره شکل‌گیری تورش‌های رفتاری که از آن به رفتارهای توده‌وار تعبیر می‌شود، توضیح چگونگی اتخاذ تصمیمات سرمایه‌گذاری از میان گزینه‌های مختلف توسط سرمایه‌گذاران را تا حدودی توجیه می‌کند. تورش‌های رفتاری پذیرش ریسک فراوان بدون اطلاعات کافی است، به عبارتی می‌توان آن را قصد و نیت آشکار سرمایه‌گذاران در کپی کردن رفتار سایر سرمایه‌گذاران تعریف کرد. در این حالت سرمایه‌گذاران، به عنوان توده‌ای به تصویر کشیده می‌شوند که بدون اطلاعات کافی مبادرت به اقدامات مخاطره‌آمیز در کسب منفعت می‌کنند و با نخستین نشانه‌های بحران به سرعت به سمت پناهگاههای امن هجوم می‌آورند. این امر به طور عمده ناشی از فقدان شفافیت اطلاعاتی، عدم تقارن اطلاعاتی، فقدان قوانین و مقررات با پشتوانه اجرایی، عدم صراحت مقررات، فقدان الزامات افشای اطلاعات و جلب اطمینان سرمایه‌گذاران از این رهگذر، فقدان تحلیل‌های کارشناسانه مناسب و در نهایت عدم کارایی بازار سرمایه است. اگر بازار دقیقاً کارا باشد، تورش‌های رفتاری وجود ندارد، در حقیقت وجود تورش‌های رفتاری به ناکارآمدی بازار منجر می‌شود.

تورش‌های رفتاری نشان‌دهنده تمایل مؤسسه به رفتارکردن شبیه مؤسسات دیگر است. وقتی توده مؤسسات فعالیت خاصی انجام داده یا عکس‌العمل خاصی از خود بروز می‌دهند، از نظر

حسابرسی شامل ارزیابی «صلاحیت و خبرگی»، «بی‌طرفی» و «ماهیت و دامنه کار انجام‌شده حسابرسی داخلی» مرتبط با گزارشگری مالی و حسابرسی صورت‌های مالی به کار گیرند (دهرو<sup>۱۰</sup> و همکاران، ۲۰۲۱).

مطابق تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، چگونگی رفتارهای مؤسسات حسابرسی، توسط قصد و نیت آن‌ها، هدایت می‌شود. در واقع قصد و نیت به‌عنوان مقدمه ضروری و بی‌واسطه برای رفتار معرفی می‌شوند که نشان می‌دهند چقدر حاضرند سخت تلاش کنند و چه میزان تلاش آن‌ها در راستای انجام رفتار برنامه‌ریزی شده است. تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده دارای سه عنصر (۱) نگرش نسبت به رفتار، (۲) هنجارهای پذیرفته شده و (۳) کنترل رفتاری درک شده است (اگراوال و ناتارجان، ۲۰۲۳). عنصر نخست، کشف تقلب: باورهای رفتاری که بر نگرش و دیدگاه نسبت به رفتار تأثیر می‌گذارد که در اینجا با عنوان شک و تردید حرفه‌ای تعریف می‌شود. مطابق با پژوهش‌های حاسانا<sup>۱۱</sup> (۲۰۱۰)؛ ناسوشن و فیتیریانی<sup>۱۲</sup> (۲۰۱۲)؛ انگریاوان<sup>۱۳</sup> (۲۰۱۴) تردید حرفه‌ای به‌عنوان فاکتور اثرگذار بر شناسایی کشف تقلب، نقش اساسی در حسابرسی داشته و بخش جدایی‌ناپذیر از تخصص حسابرس و رفتار مؤسسه حسابرسی است. به‌نوعی که هر چقدر حسابرس آموزش کشف حسابداری متقلبانه را در مؤسسه بیشتر ببیند در مقایسه با حسابرسانی که هرگز آموزش لازم را ندیده باشند، تردیدگرایی بیشتری داشته و به‌نوعی با دیدگاه انتقادی نسبت به شواهد حسابرسی برخورد می‌کنند، در نتیجه می‌توانند وجود تقلب را در مرحله برنامه‌ریزی ارزیابی کرده و در نهایت حسابرس را به افزایش شناسایی کشف تقلب در مراحل بعدی حسابرسی سوق می‌دهد. عنصر دوم، باورهای هنجاری: این باور هنجار ذهنی را پی‌ریزی می‌کند که به‌عنوان درک اخلاقی حسابرسان تعریف می‌شود و به چگونگی درک حسابرس از آیین رفتار حرفه‌ای و استانداردهای حسابرسی در مؤسسه حسابرسی اشاره دارد. عنصر سوم، باورهای کنترلی: مبنایی برای درک کنترلی رفتاری است که از آن به‌عنوان درک آسان و سخت حسابرس با توجه به رفتار گذشته برای پیش‌بینی شناسایی کشف تقلب طی حسابرسی که از تجربه حسابرس به دست می‌آید، تعریف می‌شود (عادل و همکاران، ۲۰۲۲).

و مدیران شرکتها، به‌عنوان توده‌ای به تصویر کشیده می‌شوند که بدون اطلاعات کافی مبادرت به اقدامات مخاطره‌آمیز در کسب منفعت می‌کنند و با نخستین نشانه‌های بحران به سرعت به سمت پناهگاههای امن هجوم می‌آورند که این امر به طور عمده ناشی از فقدان شفافیت اطلاعاتی، عدم تقارن اطلاعاتی، فقدان قوانین و مقررات با پشتوانه اجرایی، عدم صراحت مقررات، فقدان الزامات افشای اطلاعات و جلب اطمینان سرمایه‌گذاران از این رهگذر، فقدان تحلیلهای کارشناسانه مناسب و سرانجام عدم کارآیی بازار سرمایه است. اگر بازار دقیقاً کارا باشد رفتار توده‌وار وجود ندارد، در حقیقت وجود رفتار توده‌وار به ناکارآمدی بازار منجر می‌شود (کاسوگا<sup>۱</sup>، ۲۰۲۱).

در این بین برخی پژوهشگران مانند جین<sup>۲</sup> و همکاران (۲۰۲۱) به این نکته مهم اشاره داشته‌اند که برای دستیابی به نتایج مطلوب یک مؤسسه حسابرسی، صرف وجود یک رفتار مطلوب از سوی مؤسسه کافی نبوده است بلکه میزان کیفیت واحد حسابرسی و اظهارنظرهای حسابرسان است که نقش حیاتی دارد (جین و همکاران، ۲۰۲۱). بسیاری از پژوهشگران (از جمله مسیر<sup>۳</sup> و همکاران (۲۰۰۰)؛ پرویت<sup>۴</sup> و همکاران (۲۰۰۲)؛ ابوت<sup>۵</sup> و همکاران (۲۰۰۹)؛ بیم آلدرد<sup>۶</sup> و همکاران (۲۰۱۲)) به تبعیت از نظریه دی آنجلو<sup>۷</sup>، کیفیت فعالیت مؤسسه حسابرسی را تابعی از دو عامل «صلاحیت» و «استقلال» معرفی کرده و بیان داشته‌اند این دو عامل، بااهمیت و متمایزند و با یکدیگر رابطه متقابل دارند (دینانتارا<sup>۸</sup> و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین، برای ارتقاء کیفیت اظهار نظر حسابرسی، هر دو عنصر صلاحیت و استقلال ضروری است بنابراین توجه تنها به یکی از دو عنصر یا شده کافی نیست زیرا همان‌طور که از یک حسابرس صلاحیت‌دار و ماهر، انتظار کشف هر چه بیشتر اشتباهات موجود در گزارش‌های مالی وجود دارد، چگونگی گزارش این اشتباه کشف‌شده به مقامات ذی‌صلاح، به استقلال او بستگی دارد (دین<sup>۹</sup> و همکاران، ۲۰۲۱). بیشتر پژوهشگران برای کاهش تردید حرفه‌ای حسابرس و ارتقاء سطح اظهار نظر حسابرس بر معیارهای تأکیدشده در استانداردهای حسابرسی مستقل، تأکید کرده‌اند. استانداردهای حسابرسی مستقل به‌منظور اتکای حسابرس بر کار حسابرسان، سه معیار را مدنظر قرار داده‌اند. براساس استانداردهای یادشده، حسابرس مستقل می‌باید قضاوت حرفه‌ای خود را در ارزیابی کیفیت واحد

8. Dinantara  
9. Din  
10. Dhruv  
11. Hasana  
12. Nasoshen and Fityerani  
13. Engeryavan

1. Kasoga  
2. Jain  
3. Masir  
4. Provit  
5. Abbot  
6. Bim alderd  
7. De Angelo

را از این‌که کارهای حسابرسی و غیر حسابرسی صاحب‌کار را نپذیرند، تغییر دهد چراکه اگر بیمه‌گزار تمامی مسولیت ناشی از گزارش نادرست حسابرسان را در جبران خسارت بپردازد شاید بحث استقلال کم‌رنگ‌تر شود).

### ب) چالش‌های بیرونی

۱. چالش عدم استقلال (ظاهری و باطنی) (کلمه حسابرسان بیشتر مواقع با کلمه مستقل همراه و تزیین می‌شود. به این مفهوم که شخصی که کار حسابرسی صاحب‌کار را پذیرفته از سازمان مورد نظر مستقل بوده و هیچ‌گونه منفعت مستقیم و یا غیر مستقیمی که بتواند بر اظهار نظری تأثیر بگذارد ندارد. اما در مواردی مشاهده می‌شود در عین حال که حسابرس استقلال (چه به صورت ظاهری و چه به صورت باطنی) از مجموعه مورد نظر ندارد گزارشات حسابرسی تهیه شده با عنوان «گزارش حسابرسان مستقل» تهیه و تنظیم می‌شود؛ ۲. چالش حسابرسان بازرسی و حاکمیت شرکتی (بحث انتخاب بازرسان آن‌چنان که در قانون تجارت آمده بر عهده مجمع عمومی صاحبان سهام است و بنابراین تغییر مداوم حسابرسان آسیب‌های جدی به امر حسابرسان مستقل دارد. با این حال در خصوص شرکت‌های بورسی طبق دستورالعمل سازمان بورس در خصوص حسابرسان معتمد تغییر حسابرسان توسط صاحب‌کار بایستی با دلیل همراه باشد و حسابرسان نیز موظفند طبق آیین رفتار حرفه‌ای دلایل برکناری خود را به حسابرسان بعدی اطلاع دهند؛ ۳. چالش استانداردهای حسابرسی (هر عضو حرفه‌ای که تاریخچه توسعه و گسترش نظریه در حسابداری را خوانده باشد، می‌بیند که تضاد عقاید عجیبی در فرموله‌بندی اصول و استانداردها در این علم وجود دارد؛ ۴. چالش گزارش‌شکری بی‌مایه و روتین حسابرسان از دید استفاده‌کننده (استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی هر ساله گزارش حسابرسان را دریافت و آن را با گزارش سال قبل مقایسه می‌کنند. بارها شده که در گزارش‌های حسابرسان که به صورت غیر مقبول ارائه می‌شود بندهای حسابرسان با وجود طرح در مجمع عمومی صاحبان سهام به منظور رفع آن در طول سال آتی، با دقت بدون هیچ‌گونه کم و کسری عیناً تکرار می‌شود و این موضوع می‌تواند نوعی سر خوردگی برای کسانی که منتظر خبرهای جدید در خصوص وضعیت مالی و نتایج عملکرد و یا چشم‌انداز آتی شرکت هستند را موجب شود؛ ۵. چالش فاصله انتظارات از خدمات حسابرسان و اعتباردهی (سیستم‌های اجتماعی هر روزه مانند موجودی زنده و پویا در حال تغییر و تحول هستند و در این میان سازمان‌ها، که جزء مهمی از این سیستم‌ها شمرده می‌شوند را نمی‌توان خارج از این تحولات تصور کرد؛ ۵. هرم پاسخ‌گویی عمومی و شفافیت و فرهنگ پاسخ‌گویی جایگاه و نقش حسابرسان (اجتماع گاهی وقت‌ها انتظاراتی فراتر

با توجه به تفاسیر اشاره شده در بالا مؤسسات حسابرسی در ایران با عمده‌چالش‌هایی روبرو هستند که رفتارهای آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به طوری که عمده‌چالش‌های این مؤسسات را در میزگرد حسابرسان و فناوری اطلاعات در سال ۱۴۰۰ شامل عوامل زیر برشمردند که این عوامل منجر به تورش‌های رفتاری در مؤسسات حسابرسی می‌شود:

### الف) چالش‌های درونی:

۱. چالش مقررات و قوانین در اجرا (یکی از چالش‌های اساسی حسابرسان در حسابرسی صورت‌های مالی مجموعه مورد رسیدگی قوانین و مقررات حاکم بر عملیات مالی صاحب‌کار است. ۲. چالش نیروی انسانی و سیستم مدیریت منابع انسانی (یکی از مشکلات حرفه، بحث دستمزدهای پایین نیروهای کار در مؤسسات حسابرسان است؛ ۳. چالش کیفیت حسابرسان (این موضوع که حسابرسان از دانش آموزش و تجربه متفاوتی نسبت به همکاران حرفه‌ای دیگر خود برخوردارند چیز عجیبی نیست؛ ۴. چالش آموزش و فراگیری اندک (از جمله مواردی که در کاهش کیفیت پرونده‌های حسابرسان و در نهایت کاهش تأثیر گذاری استانداردهای حسابرسان بر ارائه گزارش و رفتار حسابرسان مؤثرند بحث آموزش و فراگیری اندک با توجه به تحولات حرفه و نیازهای فزاینده جامعه به خدمات متنوع اعتباردهی است؛ ۴. چالش عدم ثبات درآمدی و بحث رتبه‌بندی (یکی از چالش‌های موجود بر سر راه مؤسسات حسابرسان تازه شکل گرفته عدم توان رقابت با مؤسسات قدیمی موجود در حرفه و بنابراین کاهش حاشیه سود درآمدی به توجه به تشکیلات سازمان یافته مؤسسات در چارچوب اساسنامه جامعه حسابداران رسمی است؛ ۵. چالش استانداردهای ناکامل و نا تمام و اظهار نظر مطلوبیت صورت‌های مالی (استانداردهای حسابداری ایران برگرفته ناتمامی از استانداردهای بین‌المللی است به گونه‌ای که در برخی از موارد بایستی پژوهش کاملی در خصوص شرایط اقتصادی سیاسی و فرهنگی کشور صورت می‌پذیرفت و سپس استاندارد عمومی و اجرایی می‌شد و در برخی موارد نیز استانداردهای ارائه نشده است؛ ۶. چالش رابطه سالاری و پیوند طبقاتی و محوریت افراد تا مؤسسات (مؤسسات حسابرسان به صورت تضامنی تشکیل و افراد حاضر در آن محوریت سودآوری و انعقاد قرارداد موسسه را موجب می‌شوند؛ ۷. چالش ادغام و حرفه‌ای‌گری (این واقعیت را باید پذیرفت که حرفه‌ای‌گری در قالب مؤسسات کوچک حسابرسان شکل نخواهد گرفت، کیفیت کار تضمین نخواهد شد و آموزش حرفه‌ای مستمر به بن بست خواهد رسید؛ ۸. چالش آیین رفتار حرفه‌ای (آیین رفتار حرفه‌ای در پاره‌ای از موارد نیاز به تغییر و تعدیل دارد بحث‌هایی نظیر بیمه شدن حسابرسان شاید شرایط رفتار حرفه‌ای حاکم بر آن‌ها

حسابرسی و کیفیت اظهارنظر حسابرسی؛ ۳) ارایه راهکارهای عملی برای کاهش سطح تردیدهای حسابرسان و ارتقاء کیفی اظهار نظر حسابرسان با مدیریت رفتار مؤسسات حسابرسی؛ ۴) جهت دادن به رفتارها و الگوی ذهنی شرکای مؤسسات حسابرسی.

همچنین با توجه به نقش مهم مؤسسات حسابرسی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور، با شناخت و درک صحیح از مسائل روز و عوامل مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی می‌توان کارآمدتر و مؤثرتر به ایفای نقش حسابرسی پرداخت. از سویی به واسطه بررسی پیشینه پژوهش و مرور پژوهش‌های گذشته مطالعه‌ای با عنوان «بررسی تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی بر تردید حرفه‌ای و کیفیت اظهار نظر حسابرسان» مشاهده نشد و بدین سبب این پژوهش را می‌توان بعنوان اولین پژوهش در این زمینه در نظر گرفت و تاکنون پژوهشی با این عنوان مشاهده نشده است و نبود پژوهش‌های پیشین در این خصوص کاملاً مشهود بوده و احساس می‌شود. از سوی دیگر ارائه مدل تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی موجب افزایش کیفیت اظهار نظر حسابرسان و کاهش تردید حرفه‌ای حسابرسان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به کیفیت حسابرسی با توجه به روند رو به رشد آن در ایران خواهد شد.

### پیشینه پژوهش

در خصوص موضوع پژوهش، پژوهش‌های متنوعی انجام شده که در ادامه به برخی از آنها پرداخته می‌شود. اشرفی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان طراحی مدل تورش رفتاری حسابرسان با تأکید بر ویژگی‌های فردی و عمومی حسابرس به روش داده بنیاد به این نتیجه رسیدند که تورش‌های رفتاری به عنوان اشتباهات سیستماتیک در قضاوت تعریف شده‌اند. پژوهشگران فهرست بلندی از انواع تورش‌های رفتاری را شناسایی و ارائه کرده‌اند. مطالعات اخیر بیش از پنجاه نوع تورش رفتاری شناخته شده در مورد سرمایه گذاران را معرفی کرده و این در حالی است که بسیاری از تمایلات رفتاری هنوز به روشنی مورد شناسایی قرار نگرفته است. نتایج مصاحبه‌ها بعد از اعمال مراحل سه گانه کدگذاری، در مرحله اولیه ۸۲ کد شناسایی شد و در ادامه مراحل، پس از اعمال تغییرات (حذف و ادغام) ۵۶ مفهوم در هفت مولفه شامل، ویژگی‌های جسمی فردی، ویژگی‌های اخلاقی و ذهنی، مهارت‌ها و دانش، خطاها، عوامل سازمانی، عوامل فراسازمانی و عوامل فرهنگی دسته‌بندی شد. ترازودار و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان ارائه مدلی به منظور شناسایی تأثیر تورش‌های رفتاری و

از آن‌چه که در کلیت یک نظام حاکم است از حسابرسان دارند. از طرفی در یک اقتصاد بیمار تک محصولی با وجود اقتصاد غیررسمی فعال و قوی نمی‌توان انتظارات مازاد بر محدودیت‌های حسابرسی را از حسابرسان در خواست کرد. هرم پاسخ‌گویی و شفافیت از بالا به پایین است و نه بالعکس و تا زمانی که این موضوع حل نشده از حسابداران و حسابرسان انتظار شفافیت حداکثری را نمی‌توان داشت).

با این وجود مطالعه در مورد تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی و تأثیر آن بر تردید حرفه‌ای و کیفیت اظهار نظر حسابرسان می‌تواند به پژوهشگران در تطبیق نتایج حاصل از این مطالعه در بازار سرمایه ایران و مطالعات خارجی انجام شده ارائه دهد و اینکه آیا شباهت‌ها و تفاوت‌ها در تورش‌های رفتاری در این بازارها وجود دارد؟ زیرا برای رقابت موفق در محیط حسابرسی، مؤسسات حسابرسی باید تلاش مداومی برای برآورده ساختن انتظارات صاحب‌کار و به حداکثر رسانیدن رضایت وی از طریق بهبود تصمیم‌گیری و ارتقاء سطح کیفیت اظهارنظرها و حسابرسی داشته باشد. از این رو پرداختن به تورش‌های رفتاری مؤسسات حسابرسی، به دلیل نقش بی‌بدیلی که آنها می‌توانند برای حذف خلاءها در پیشگیری و شناسایی کشف تقلب با توجه به تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده و نقش اثرگذار آن با توجه به متغیرهای تردید حسابرس و کیفیت اظهار نظر حسابرس ایفا کنند، دارای اهمیت است. با این وجود، به نظر می‌رسد که در کشورمان شناخت اندکی درباره تورش‌های رفتاری مؤسسات حسابرسی در تئوری و عمل و حدود اثرگذاری آن بر تردید حرفه‌ای و کیفیت اظهار نظر حسابرسان وجود دارد و لازم است در این خصوص پژوهش‌های بیشتری انجام شود و باوجود لزوم اجرای وجود آیین رفتار حرفه‌ای، استانداردهای حسابرسی و ... مؤسسات حسابرسی گهگاهی به تورش‌های رفتاری (رفتار توده‌وار) اتکاء می‌کنند. بنابراین مطالعه در خصوص نقش و تأثیر تورش‌های رفتاری مؤسسات حسابرسی بر تردید حرفه‌ای و کیفیت اظهار نظر حسابرسان لازم دیده می‌شود. از طرفی کمتر پژوهشی وجود دارد که به ارایه مدل در چارچوب تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی پرداخته باشد و این خود گویای تمایز اساسی این پژوهش با سایر پژوهش‌های انجام شده در این خصوص است. بنابراین این پژوهش با هدف مدل‌سازی تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی صورت گرفت و پرسش دارای اهمیت در این پژوهش این است که مدل مناسب تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی کدامها هستند؟ از ضرورت‌های خاص انجام این پژوهش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱) افزایش غنای ادبیات موضوع در حوزه تورش‌های رفتاری و کاهش خلاء موجود در زمینه پژوهش‌های پیشین؛
- ۲) گسترش مفاهیم در حوزه تورش‌های رفتاری و تردید

مدیران شرکت‌های سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تهران به این نتیجه رسیدند که امروزه رفتار توده‌وار، که یکی از مهم‌ترین تورش‌های رفتاری در بین شرکت‌های سرمایه‌گذاری، مدیران و سرمایه‌گذاران است، نقش بسیار مهمی در پذیرش ریسک، بازده سهام و سبد سرمایه‌گذاری بازی می‌کند. بنابراین نتایج پژوهش آنها نشان داد بین ریسک‌پذیری و رفتار توده‌وار مدیران شرکت‌های سرمایه‌گذاری، رابطه‌ای معکوس وجود دارد.

زنجیردار (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر رفتار توده‌وار سرمایه‌گذاران نهادی بر بازده سهام به این نتیجه رسیدند که چیرگی بر تورش‌های رفتاری باعث می‌شود تا سرمایه‌گذاران با آگاهی بیشتری فرآیند تصمیم‌گیری خود را بررسی کنند و در صورت روبرویی با تورش‌های گفته شده بتوانند به‌خوبی واکنش نشان داده و از انحراف در تصمیم‌گیری جلوگیری کنند. در پژوهش حاضر برای وزن‌دهی تورش‌های رفتاری مؤثر در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران در بازار بورس اوراق بهادار تهران تورش‌های ۳۶ گانه در قالب پنج گروه طبقه‌بندی شده و پس از تنظیم پرسشنامه و تکمیل توسط خبرگان مالی و بورس اوراق بهادار تهران (استادان دانشگاه و مسئولان کارگزاری‌ها) با به‌کارگیری فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی، اولویت‌بندی شدند. در رتبه‌بندی گروه‌های پنج گانه، گروه‌های شناختی، عاطفی، پدیده‌های غیر عادی، رفتارهای مکاشفه‌ای و در نهایت گروه ترجیحی به‌ترتیب اولویت‌های اول تا پنجم را کسب کنند. در خارج از کشور نیز مطالعاتی انجام شده که در ادامه به برخی از اهم آن اشاره می‌شود. آگراوال و ناتارجان (۲۰۲۳) در تحقیقی با عنوان بررسی و مدیریت تورش‌های رفتاری در چارچوب یادگیری فعال به این نتیجه رسیدند که مدل‌های آگاهی از تعصب، دقت طبقه‌بندی اطلاعات و تصمیم‌گیری بر تورش‌های رفتاری اثر معناداری دارد. ویکیسیانگ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان بررسی تجربی سواد مالی و تورش‌های رفتاری در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری: شواهد تازه از ادراک سرمایه‌گذاران کوچک به این نتیجه رسیدند که بین سوگیری اکتشافی و توسعه سوگیری رفتاری در تصمیم‌گیری ارتباط آماری معنی‌داری وجود دارد. با این وجود، توهمات شناختی، ذهنیت گله و اثر قاب بندی، همگی تأثیر مخربی بر تعصبات رفتاری دارند. افزون بر این، سرمایه‌گذاران بیشتر در هنگام قضاوت درباره سرمایه‌گذاری، به جای سایر استراتژی‌های غیرمنطقی، به تعصبات اکتشافی پایبند هستند. بنابراین، سطح سواد مالی سرمایه‌گذاران فردی به شدت بر انتخاب‌های انجام شده در مورد سرمایه‌گذاری در بازار سهام تأثیر می‌گذارد. دوان و هارنی (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان رفتار

سواد مالی و نقش آنها بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران (مبتنی بر رویکرد گراند توری) به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌گذاران می‌توانند با پیاده‌سازی راهبردهای ارائه شده از طریق شناسایی و کاهش سوپیه‌های ذهنی خود و بهبود سواد مالی، کیفیت تصمیم‌گیریشان را بهبود بخشند و تصمیم‌های سرمایه‌گذاری کاراتری اتخاذ کنند.

مرادی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش تعدیل‌گر تورش‌های رفتاری بر رابطه بین ویژگی‌های فردی مدیران مالی و مشخصات شرکت‌ها با عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به این نتیجه رسیدند که الف) «ویژگی‌های فردی مدیران مالی» از تأثیر معنادار مثبتی بر عملکرد مالی شرکت‌های مورد بررسی برخوردار است. ب) «مشخصات شرکت‌ها» از تأثیر معنادار مثبتی بر عملکرد مالی شرکت‌های مورد بررسی برخوردار است. ج) با وارد کردن «تورش‌های رفتاری» به عنوان متغیر تعدیل‌گر از شدت تأثیر مثبت ویژگی‌های فردی مدیران و مشخصات شرکت‌ها بر عملکرد مالی شرکت‌های مورد بررسی کاسته می‌شود. در نهایت، باتوجه به تأثیر معنادار و معکوس تورش‌های رفتاری مدیران مالی بر عملکرد مالی شرکت‌ها، به مدیران مالی پیشنهاد شد تورش‌های رفتاری خود را از طریق مشاوره با خبرگان و همچنین، شرکت در دوره‌های آموزشی کوتاه و بلندمدت تعدیل کنند.

راکی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان مدل‌سازی اثر تورش رفتاری زیان‌گریزی بر پویایی‌های قیمت و بازدهی بازار سهام (کاربرد مدل‌سازی مبتنی بر عامل در اقتصاد رفتاری) به این نتیجه رسیدند که تورش رفتاری زیان‌گریزی، بخشی از پویایی‌های بازارهای مالی را توضیح می‌دهد و نقش مهمی در شکل‌گیری قیمت‌های بازارهای مالی دارد. همچنین فرآیند تولید قیمت (و به تبع آن بازدهی) که در این مدل به صورت درون‌زاست با بسیاری از حقایق بازارهای مالی از جمله معمای صرف سهام، حباب قیمت‌ها، کشیدگی زیاد و غیرنرمال بودن توزیع بازدهی‌ها و دنباله ضخیم بودن آن سازگار است. جمشیدی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی تورش‌های رفتاری و عوامل مؤثر بر ایجاد آن در سرمایه‌گذاران فرشته به این نتیجه رسیدند که تورش‌های رفتاری فرااعتمادی، حسابداری ذهنی، زیان‌گریزی، پشیمان‌گریزی، نماگری، اتکاء و تعدیل، دگرگون‌گریزی و رویدادگرایی در میان سرمایه‌گذاران فرشته وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل سلسله‌مراتبی نشان داد که نسبت قیمت به درآمد مهم‌ترین عامل اثرگذار بر ایجاد تورش رفتاری سرمایه‌گذاران فرشته است. دوستار و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر رفتار توده‌وار در ریسک‌پذیری

۴. عوامل زمینه‌ای به نظر شما که بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری اثر دارند کدامند؟

۵. تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری را در چه پدیده‌های محوری می‌توان دسته‌بندی کرد؟

۶. به اعتقاد شما راهبردهای تأثیرگذار بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری کدامها هستند؟

۷. پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری کدام است؟

۸. اگر نقطه نظر خاصی مد نظر دارید که در پرسش‌ها به آن اشاره نشده است، جهت غنای یافته‌ها مطرح بفرمایید.

گام سوم: دعوت به مصاحبه: در گام سوم بر اساس متن مصاحبه نهایی شده، از رؤسای مؤسسات حسابداری شهر تهران به روش گلوله‌برفی مصاحبه به عمل آمد.

گام چهارم: کدگذاری داده‌های مصاحبه: در قالب کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای شناسایی عوامل علی، زمینه، پدیده یا مقوله محوری، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها.

گام پنجم: اعتباریابی متغیرهای پژوهش: برای اطمینان از روایی و پایایی متغیرها در این پژوهش از چهار معیار استراوس و کوربین (۱۹۹۰) اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری بهره گرفته شد.

### یافته‌های پژوهش

ویژگی جمعیت‌شناختی نمونه آماری در سه بخش سمت، سابقه و میزان تحصیلات مطابق جدول ۱ است که در ادامه به تشریح آنها پرداخته می‌شود.

جدول ۱. مشخصات نمونه آماری پژوهش

ردیف	سمت	سابقه	میزان تحصیلات
۱	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۴	دانشجوی دکتری
۲	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۲	دکتری تخصصی
۳	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۷	دکتری تخصصی
۴	دانشیار گروه حسابداری (هیأت علمی دانشگاه)	۳۶	دکتری تخصصی
۵	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۷	دانشجوی دکتری
۶	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۵	کارشناسی ارشد
۷	رئیس مؤسسه حسابداری	۲۰	دو کارشناسی ارشد
۸	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۰	کارشناسی ارشد
۹	رئیس مؤسسه حسابداری	۲۰	کارشناسی ارشد
۱۰	رئیس مؤسسه حسابداری	۱۷	کارشناسی ارشد
۱۱	استادیار گروه حسابداری (هیأت علمی دانشگاه)	۱۴	دکتری تخصصی
۱۲	استادیار گروه حسابداری (هیأت علمی دانشگاه)	۲۰	دکتری تخصصی

توده‌ای و تصمیم به سرمایه‌گذاری و عملکرد به این نتیجه رسیدند که مدیران ریسک‌گریز، فعالیت‌هایی با ریسک و بازده پایین را انتخاب کرده و از قبول تکنولوژی‌های جدید و پیشرفته همراه با ریسک بالا پرهیز می‌کنند. در چنین موقعیتی ممکن است بهره‌وری سازمان نیز کاهش یابد.

یاش و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان رفتار توده‌ای سرمایه‌گذاران و بازده داراییها به این نتیجه رسیدند که بین توده‌ای سرمایه‌گذاران و بازده داراییها رابطه معنی‌داری وجود دارد. خین‌دنگ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان رفتار توده‌ای صندوق‌های مشترک و ریزش قیمت سهام به این نتیجه رسیدند که رفتار توده وار در دوران رونق بازار در بورس تهران وجود ندارد، ولی شواهدی از رفتار توده وار در دوران رکود بازار با استفاده از داده‌های روزانه بازده یافت شد. نکته دیگر اینکه با استفاده از داده‌های هفتگی شواهدی بیانگر رفتار توده وار بدست نیامد که این مسئله می‌تواند تأکیدی بر یافته کریستی و هانگ (۱۹۹۵) مبنی بر کوتاه مدت بودن پدیده رفتار توده وار باشد که منجر به ریزش قیمت سهام می‌شود. براون و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان رفتار توده‌ای و قیمت سهام به این نتیجه رسیدند که وجود رفتار توده‌وار در شرایط افول و صعود بازار مورد بررسی است و در توزیع کل بازار در همه صنایع غیر از صنعت سرمایه‌گذاری‌ها است. همچنین یافته‌ها بیان کننده افزایش پراکندگی بازده سهام از بازده بازار در شرایط صعود بازار نسبت به زمان افول است که اشاره به افزایش رفتار مشابه سهام در زمان افول بازار دارد. نتایج نشان داد بین رفتار توده‌ای و قیمت سهام و کاهش آن رابطه وجود دارد.

### روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از دیدگاه هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و از منظر نوع داده‌ها کیفی و شامل گام‌های زیر است:

گام اول: بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش‌های گذشته پیرامون موضوع پژوهش.

گام دوم: تهیه ابزار اندازه‌گیری (فرم مصاحبه): ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختار یافته می‌باشد. در این مرحله به منظور تدوین متن مصاحبه، پس از بررسی مطالعات انجام شده در حوزه تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری، از نقطه نظرات استادان محترم راهنما و مشاور بهره گرفته شده و شامل پرسش‌های زیر برای مصاحبه‌نهایی شد:

۱. لطفاً نظر خودتان را در خصوص تورش‌های رفتاری بفرمایید؟

۲. به عقیده شما چه عواملی بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری تأثیر دارد؟

۳. متغیرهای مداخله‌گر به اعتقاد شما در بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابداری کدامها هستند؟



ردیف	منبع کد	شرح کد
۷	مصاحبه ۱	نااطمینانی سیاستها و شرایط بازار سرمایه
۸	مصاحبه ۱ و ۸ و ۱۲	قوانین و مقررات
۹	مصاحبه ۳ و ۱۲	عوامل فرهنگی نهادینه شده با وجود فساد اداری
۱۰	مصاحبه ۶ و ۸ و ۱۰	محیط کاری و ضرورت رابطه‌مندی در کار
۱۱	مصاحبه ۲ و ۶ و ۷ و ۱۰	استقلال کاری
۱۲	مصاحبه ۱ و ۶ و ۸ و ۹	اعتماد به نفس
۱۳	مصاحبه ۴	فشار نهادها و افراد بالادستی
۱۴	مصاحبه ۳ و ۴ و ۶	نااطمینانی تورمی و نامناسب بودن حق‌الزحمه
۱۵	مصاحبه ۳	منفعت‌طلبی شخصی
۱۶	مصاحبه ۷ و ۹ و ۱۰	اخبار و اظهار نظر منتشرشده مقامات بورس
۱۷	مصاحبه ۴ و ۸	تحصیلات
۱۸	مصاحبه ۲ و ۴ و ۵ و ۸ و ۶	هوش و زیرکی مالی
۱۹	مصاحبه ۲ و ۳ و ۵ و ۶ و ۷ و ۱۰ و ۱۱	ریسک‌پذیری و ریسک‌گریزی
۲۰	مصاحبه ۱ و ۶	دغدغه شهرت

- **کدگذاری باز عوامل مداخله‌گر تأثیرگذار بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی**  
متغیرهای مداخله‌گر به اعتقاد شما در بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی کدامها هستند؟ خبرگان در پاسخ به این پرسش عوامل مطابق جدول ۳ را برشمرده‌اند.

#### جدول ۳. کدگذاری باز عوامل مداخله‌گر مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۱	مصاحبه ۱ و ۳ و ۴ و ۶ و ۷ و ۸ و ۱۰	تمایل به قدرت‌طلبی
۲	مصاحبه ۲ و ۶	سیاستهای کلان دولت و سازمان حسابرسی
۳	مصاحبه ۳ و ۷ و ۹ و ۱۱	دستورالعمل‌های اجرایی سازمان حسابرسی
۴	مصاحبه ۶ و ۸ و ۱۰	ساختار سلسله مراتبی سازمان حسابرسی
۵	مصاحبه ۲	تمرکز قدرت در سازمان حسابرسی
۶	مصاحبه ۱ و ۹	محدوددیت‌های دولتی
۷	مصاحبه ۱ و ۲ و ۴ و ۵ و ۶ و ۸	انتصابات سیاسی در سازمان حسابرسی
۸	مصاحبه ۴	محدودیت چارت سازمانی
۹	مصاحبه ۳ و ۷	حاکمیت تفکر سنتی
۱۰	مصاحبه ۱۲	مدیریت کارآمد عملکرد مؤسسات حسابرسی

**- مفهوم‌سازی و کدگذاری داده‌های جمع‌آوری شده**  
پس از جمع‌آوری مصاحبه‌ها، کدگذاری باز آغاز شد؛ بدین ترتیب که مفاهیم کلیدی و محوری هر یک از مصاحبه‌ها یکی پس از دیگری استخراج و مفاهیم اولیه تولید شد و سپس با بررسی مصاحبه‌های بعدی، هم‌گام با شکل‌گیری و افزودن مفاهیم جدید به مفاهیم قبلی، مقوله‌های اولیه نیز شکل گرفت. این روال تا رسیدن به مرحله اشباع ادامه یافت؛ یعنی زمانی که دیگر مفهوم جدیدی به دسته‌بندی مقولات اضافه نمی‌شد. پس از آن مفاهیم مرتبط به هم به‌مرور در مقوله‌های مرتبط جای گرفتند و دسته‌بندی شدند و مقوله‌های عمده شکل گرفتند. این مفاهیم با بررسی و تجزیه و تحلیل‌های انجام‌شده در مصاحبه‌ها مقوله‌بندی شدند. با توجه به روش‌شناسی پژوهش، تحلیل محتوای کیفی، با اجرای کدگذاری باز و تجزیه و تحلیل داده‌ها طی فرایند رفت و برگشتی انجام شد. هدف از فرایند کدگذاری محوری، ایجاد ارتباط بین مفاهیم حاصل از مرحله کدگذاری باز است. در این مرحله مفاهیمی که در مرحله کدگذاری باز تشکیل شده بودند، با یکدیگر مقایسه شدند و آن مواردی که با یکدیگر تشابه داشتند، حول محور مشترکی قرار گرفتند. جدول شماره (۲) تا (۷) نتایج حاصل از کدگذاری باز را نشان می‌دهد. اشتراوس و کوربین کدگذاری باز را اینگونه توصیف می‌کنند «بخشی از تحلیل که مشخصاً به نامگذاری و دسته‌بندی پدیده از طریق بررسی دقیق داده‌ها مربوط می‌شود». به عبارت بهتر در این نوع کدگذاری مفاهیم درون مصاحبه‌ها و اسناد و مدارک بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه‌بندی می‌شوند.

- **کدگذاری باز عوامل علی مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی**

پرسش مصاحبه در این زمینه این بود که به عقیده شما چه عواملی بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی تأثیر دارد؟ خبرگان در پاسخ به این پرسش عوامل مطابق جدول ۲ را برشمرده‌اند.

#### جدول ۲. کدگذاری باز عوامل مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۱	مصاحبه ۱ و ۴ و ۵	میزان آگاهی به مباحث حسابرسی
۲	مصاحبه ۸	ویژگی‌های شخصیتی
۳	مصاحبه ۳	دانش، مهارت و تخصص
۴	مصاحبه ۳ و ۷	ویژگی همکاران
۵	مصاحبه ۵	میزان تجربه
۶	مصاحبه ۲ و ۵ و ۶	توانایی‌های شناختی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۸	مصاحبه ۴ و ۷	عدالت سازمانی
۹	مصاحبه ۵ و ۸ و ۱۰	انسجام و وحدت کاری
۱۰	مصاحبه ۵ و ۸ و ۱۰	صداقت
۱۱	مصاحبه ۹	تفکر باز در انجام وظائف حسابرسی
۱۲	مصاحبه ۱۱	استفاده از مشاوران و ارزیابان حرفه‌ای
۱۳	مصاحبه ۱۱	نیازسنجی تدوین استانداردهای کاری

#### • کدگذاری باز راهبردهای تأثیرگذار بر بروز

##### تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری منتج می‌شود، راهبردها و اقدامات، طرح‌ها و کنش‌هایی‌اند که به طراحی مدل کمک می‌کنند. این راهبردهای در جدول زیر آورده شده است. پرسش مصاحبه در این زمینه این بود که: به اعتقاد شما راهبردهای تأثیرگذار بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی کدام‌ها هستند؟ خبرگان در پاسخ به این پرسش عوامل مطابق جدول ۸ را برشمرده‌اند.

#### جدول ۶. کدگذاری باز راهبردهای مؤثر بر تورش‌های رفتاری

##### شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۱	مصاحبه ۲ و ۸	بازمهندسی سیاست‌های سازمان حسابرسی
۲	مصاحبه ۷ و ۹	اجرای استانداردهای بین‌المللی متناسب با الگوی تجارت الکترونیک
۳	مصاحبه ۶ و ۸ و ۱۰	مدیریت استراتژیک استعداد حسابرسان
۴	مصاحبه ۱ و ۴ و ۵ و ۶ و ۸ و ۱۰	ارتباط سیستماتیک با مراکز دانشگاهی و مؤسسات آموزشی
۵	مصاحبه ۳ و ۹	ارزشیابی حسابرسان و مؤسسات حسابرسی
۶	مصاحبه ۸	تیم‌سازی و ارتقاء مشارکت در سطح مؤسسه
۷	مصاحبه ۱ و ۵ و ۷	بهبود کیفیت زندگی کاری حسابرسان
۸	مصاحبه ۳ و ۷	توسعه قابلیت‌ها و توانمندی‌های روانی حسابرسان
۹	مصاحبه ۳ و ۷	ارتقاء سطح پاسخگویی شرکاء
۱۰	مصاحبه ۵ و ۶ و ۷	تغییر در وضع موجود مؤسسات حسابرسی و حرکت به سوی رشد
۱۱	مصاحبه ۹ و ۱۰	انطباق توانمندی‌های شرکاء مؤسسه با رویکردهای نوین همچون توانمندی‌های کوانتومی و ...
۱۲	مصاحبه ۷	استفاده از ابزار تشویق و مدیریت پاداش در مؤسسه
۱۳	مصاحبه ۵	مدیریت احساسات حسابرسان
۱۴	مصاحبه ۳ و ۴ و ۱۰	ارتقاء سطح تاب‌آوری روانی شرکاء

#### • کدگذاری باز پدیده محوری تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

مقوله محوری یک صورت ذهنی از پدیده‌ای که اساس فرآیند پژوهش است. یک صورت ذهنی از پدیده‌ای است که اساس فرآیند پژوهش است. این پدیده‌ها برای این پژوهش در جدول زیر آورده شده است. پرسش مصاحبه در این زمینه این بود که: تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی را در چه پدیده‌های محوری می‌توان دسته‌بندی کرد؟ خبرگان در پاسخ به این پرسش عوامل مطابق جدول ۴ را برشمرده‌اند.

#### جدول ۴. کدگذاری باز پدیده محوری تورش‌های رفتاری

##### شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۱	مصاحبه ۲ و ۴ و ۷ و ۸ و ۱۰ و ۱۱	آموزش مهارت‌های خودکنترلی و خودمدیریتی
۲	مصاحبه ۱ و ۹ و ۱۰	پذیرش تغییر
۳	مصاحبه ۴	تفویض بیشتر مسئولیت‌ها و اختیارات به حسابرسان
۴	مصاحبه ۵ و ۷	تسهیل در شبکه‌سازی ارتباطات سازمانی
۵	مصاحبه ۳	تسهیل دانش حسابرسی
۶	مصاحبه ۸ و ۱۰ و ۱۲	جریان شفاف اطلاعات در مؤسسه
۷	مصاحبه ۹	مدیریت تعارض و تغییر

#### • کدگذاری باز عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

شرایط زمینه‌ای، شرایطی است که راهبردها و اقدامات تحت آن، به اداره پدیده می‌پردازند. برای این پژوهش این عوامل در جدول زیر آورده شده است. پرسش مصاحبه در این زمینه این بود که:

عوامل زمینه‌ای به نظر شما که بر بروز تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی اثر دارند کدامند؟ خبرگان در پاسخ به این پرسش عوامل مطابق جدول ۵ را برشمرده‌اند.

#### جدول ۵. کدگذاری باز عوامل زمینه‌ای مؤثر بر تورش‌های

##### رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۱	مصاحبه ۱ و ۵ و ۷	خودمدیریتی شرکاء
۲	مصاحبه ۱ و ۵ و ۷	خودکنترلی شرکاء
۳	مصاحبه ۴	تیم‌سازی شرکاء مؤسسه حسابرسی
۴	مصاحبه ۷	فناوری‌های تبادل دانش و اطلاعات
۵	مصاحبه ۹ و ۱۰	سلسله مراتب پیچیده سازمانی
۶	مصاحبه ۱ و ۹	کاهش تخصص‌گرایی افراطی
۷	مصاحبه ۳ و ۱۱	فرهنگ پویای مؤسسه

– محاسبه میانگین طول کلمه های بکار رفته در نام گذاری متغیر و میانگین طول متوسط جملات سه متن یک صد کلمه‌ای؛

مطابق این شاخص داریم:

(متوسط طول جملات)  $10/015$  - (متوسط طول کلمه‌های بکار رفته در نام گذاری متغیر)  $0/846 - 262/835$  = امتیاز خوانایی (سادگی) متغیر

در این شاخص مقدار سادگی تعریف شده برای متغیر مطابق جدول زیر تعیین می‌شود:

جدول ۷. بازه استاندارد برای تعیین سادگی نام گذاری

متغیرها	
درجه سادگی نوشته	توصیف سبک
۱۰۰-۹۰	بسیار ساده
۹۰-۸۰	ساده
۸۰-۷۰	قدری ساده
۷۰-۶۰	معمولی
۶۰-۵۰	قدری دشوار
۵۰-۳۰	دشوار
۳۰-۰	بسیار دشوار

مقدار این شاخص برای کل متغیرها  $0.86$  بدست آمد که نشان از ساده بودن نام گذاری متغیرها برای درک متغیر است. دلیل استفاده از این شاخص پرکاربرد بودن تکنیک، امکان مقایسه نتایج آن با نتایج پژوهش‌های پیشین بوده و همچنین سطح امتیاز سادگی انتخاب متغیر، امکان استفاده از آن برای تحلیل‌های بعدی را فراهم می‌کند.

#### – کدگذاری محوری

هدف از کدگذاری محوری ایجاد رابطه بین مقوله‌های تولید شده (در مرحله کدگذاری باز) است. این عمل معمولاً بر اساس الگوی پارادایمی انجام می‌شود و به نظریه پرداز کمک می‌کند تا فرایند نظریه پردازی را به سهولت انجام دهد. اساس ارتباط دهی در کدگذاری محوری بر بسط و گسترش یکی از مقوله‌ها قرار دارد. دسته بندی اصلی (مانند ایده یا رویداد محوری) به عنوان پدیده تعریف می‌شود و سایر دسته بندی‌ها با این دسته‌بندی اصلی مرتبط می‌شوند. شرایط علی موارد و رویدادهایی هستند که منجر به ایجاد و توسعه پدیده می‌شوند. در جدول (۸) دسته‌بندی نهایی کدها و مفاهیم مشخص شده است.

#### • کدگذاری پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

پیامدها شامل خروجی‌های تأثیرگذار مشهود و نامشهودی است که در اثر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی در مؤسسه ایجاد می‌شود و خروجی‌های حاصل از راهبردها هستند. نتایج این پیامدهای در جدول ۶ آورده شده است. پرسش مصاحبه در این زمینه این بود که:

پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی کدام است؟ خبرگان در پاسخ به این پرسش عوامل مطابق جدول ۶ را برشمرده‌اند.

جدول ۶. کدگذاری پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	منبع کد	شرح کد
۱	مصاحبه ۱ و ۵ و ۷	افزایش رفتارهای مبتنی بر گوشه‌گیری روانی
۲	مصاحبه ۸ و ۱۲	کاهش سطح انعطاف‌پذیری شرکاء
۳	مصاحبه ۱ و ۵ و ۶ و ۹ و ۱۰ و ۱۱	افزایش رفتارهای ضدبهره‌وری شرکاء
۴	مصاحبه ۱ و ۳	کاهش سطح اعتماد به نفس
۵	مصاحبه ۴ و ۵ و ۷ و ۱۰	افزایش سطح تعارضات سازمانی
۶	مصاحبه ۱۰	افزایش سطح ریسک ورشکستگی مؤسسه
۷	مصاحبه ۳ و ۴ و ۶ و ۸	کاهش سطح توانمندی روانی شرکاء
۸	مصاحبه ۱ و ۲ و ۳ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰	شکاف تصمیم‌گیری در مؤسسه
۹	مصاحبه ۷ و ۸	کاهش سطح عملکرد مؤسسه
۱۰	مصاحبه ۱ و ۴ و ۶ و ۸	کاهش سطح انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری مؤسسه

در این گام فرایند و مراحل ارزیابی و تعیین سطح خوانایی یعنی درجه سادگی و قابل فهم بودن متغیرها از شاخص کلوز (۱۹۹۹)، به ترتیب زیر است:

- انتخاب سه نمونه یک صد کلمه ای از بخش های ابتدایی، وسطی و انتهایی از سه مقاله منتخب؛
- تعیین طول متغیر انتخاب شده از طریق شمارش تعداد سیلاب ها و کلمه های بکار رفته در نام گذاری متغیر؛
- تعیین طول متوسط نام متغیر از طریق تقسیم تعداد کلمه های بکار رفته در نام گذاری متغیر بر تعداد جملات کامل هر متن یک صد کلمه‌ای؛

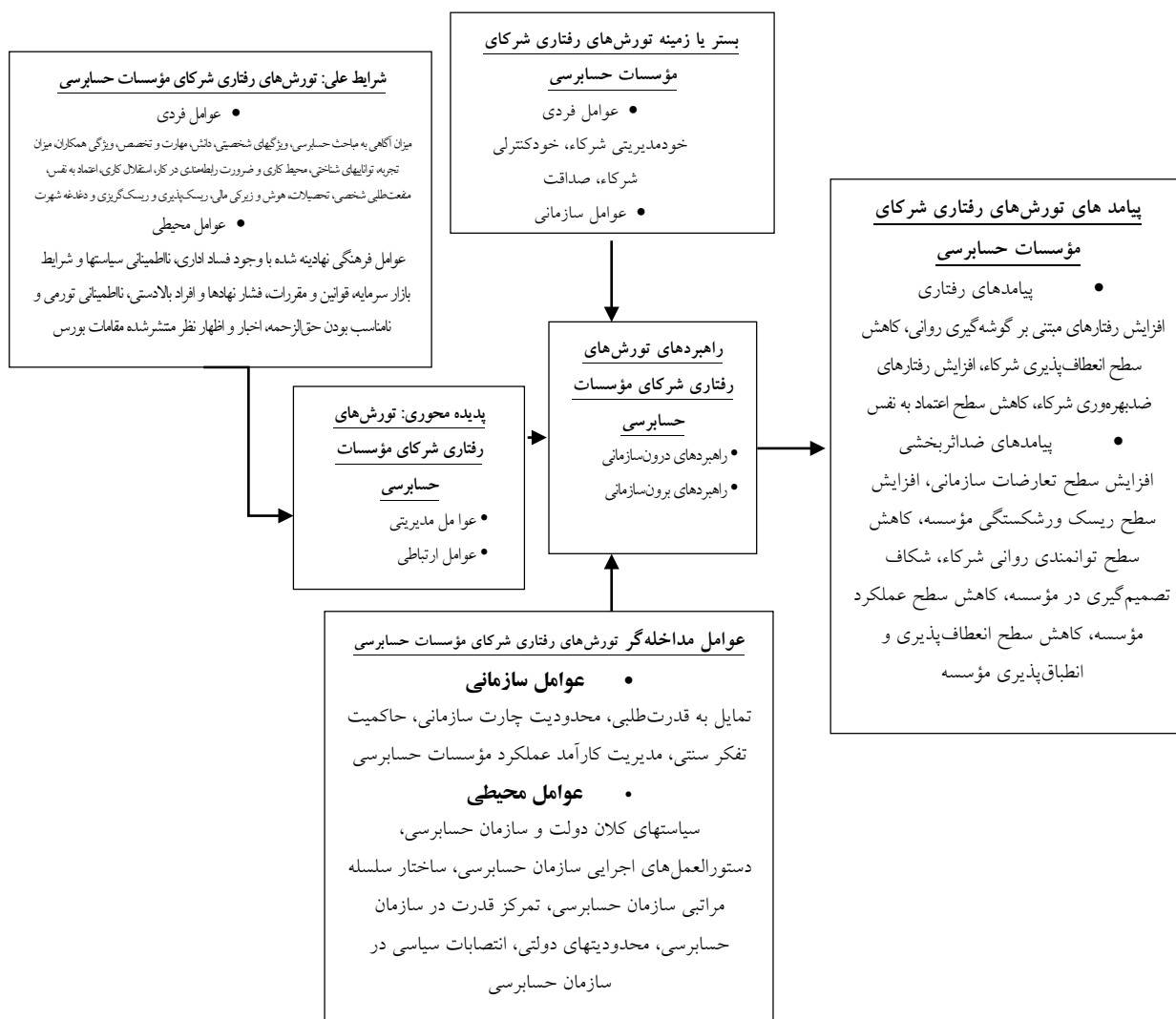
### جدول ۸. کدگذاری محوری عوامل مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

عوامل	محور کدگذاری	شرح کد
عوامل علی	عوامل فردی	میزان آگاهی به مباحث حسابرسی، ویژگی‌های شخصیتی، دانش، مهارت و تخصص، ویژگی همکاران، میزان تجربه توانایی‌های شناختی، محیط کاری و ضرورت رابطه‌مندی در کار، استقلال کاری اعتماد به نفس، منفعت‌طلبی شخصی، تحصیلات، هوش و زیرکی مالی، ریسک‌پذیری و ریسک‌گریزی، دغدغه شهرت
عوامل محیطی	عوامل سازمانی	عوامل فرهنگی نهادینه شده با وجود فساد اداری، ناطمینانی سیاستها و شرایط بازار سرمایه، قوانین و مقررات، فشار نهادها و افراد بالادستی، ناطمینانی توری و نامناسب بودن حق‌الزحمه، اخبار و اظهار نظر منتشرشده مقامات بورس
عوامل مداخله‌گر	عوامل محیطی	سیاستهای کلان دولت و سازمان حسابرسی، دستورالعمل‌های اجرایی سازمان حسابرسی، ساختار سلسله مراتبی سازمان حسابرسی، تمرکز قدرت در سازمان حسابرسی، محدودیت‌های دولتی، انتصابات سیاسی در سازمان حسابرسی
پدیده محوری	عوامل مدیریتی	تفویض بیشتر مسئولیت‌ها و اختیارات به حسابرسان، مدیریت تعارض و تغییر آموزش مهارت‌های خودکنترلی و خودمدیریتی، پذیرش تغییر تسهیل در شبکه‌سازی ارتباطات سازمانی، تسهیم دانش حسابرسی، جریان شفاف اطلاعات در مؤسسه
عوامل زمینه‌ای	عوامل فردی	خودمدیریتی شرکاء، خودکنترلی شرکاء، صداقت
راهبردها	عوامل سازمانی	تیم‌سازی شرکاء مؤسسه حسابرسی، فن‌آوری‌های تبادل دانش و اطلاعات، سلسله مراتب پیچیده سازمانی، کاهش تخصص‌گرایی افراطی، فرهنگ پویای مؤسسه، عدالت سازمانی، انسجام و وحدت کاری، تفکر باز در انجام وظائف حسابرسی، استفاده از مشاوران و ارزیابان حرفه‌ای، نیازسنجی تدوین استانداردهای کاری
راهبردها	راهبردهای درون سازمانی	اجرای استانداردهای بین‌المللی متناسب با الگوی تجارت الکترونیک، مدیریت استراتژیک استعداد حسابرسان، ارزشیابی حسابرسان و مؤسسات

حسابرسی، تیم‌سازی و ارتقاء مشارکت در سطح مؤسسه، بهبود کیفیت زندگی کاری حسابرسان، توسعه قابلیت‌ها و توانمندی‌های روانی حسابرسان، ارتقاء سطح پاسخگویی شرکاء، تغییر در وضع موجود مؤسسات حسابرسی و حرکت به سوی رشد انطباق توانمندی‌های شرکاء مؤسسه با رویکردهای نوین همچون توانمندی‌های کوانتومی و ... استفاده از ابزار تشویق و مدیریت پاداش در مؤسسه، مدیریت احساسات حسابرسان، ارتقاء سطح تاب‌آوری روانی شرکاء		
بازمهندسی سیاستهای سازمان حسابرسی، ارتباط سیستماتیک با مراکز دانشگاهی و مؤسسات آموزشی	راهبردهای برون سازمانی	
افزایش رفتارهای مبتنی بر گوشه‌گیری روانی، کاهش سطح انعطاف‌پذیری شرکاء افزایش رفتارهای ضدبهره‌وری شرکاء، کاهش سطح اعتماد به نفس	پیامدهای رفتاری	پیامدها
افزایش سطح تعارضات سازمانی، افزایش سطح ریسک ورشکستگی مؤسسه، کاهش سطح توانمندی روانی شرکاء، شکاف تصمیم‌گیری در مؤسسه، کاهش سطح عملکرد مؤسسه، کاهش سطح انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری مؤسسه	پیامدهای ضد اثربخشی	

### - ارایه مدل تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

در پژوهش حاضر، جهت کدگذاری محوری از استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد با رهیافت استرواس و کوربین (۱۹۹۰) استفاده شده است. نرم‌افزار مکس کیودا، ابزار تحقیق کیفی داده‌ها در این پژوهش بوده است. استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد، الگویی منسجم است که به کمک آن می‌توان روابط احتمالی میان مقوله‌ها را مورد سنجش قرار داد و از طرفی دیگر امکان فهم تاحدودی جامع پدیده مورد نظر را فراهم می‌کند، زیرا در آن عوامل علی و زمینه‌ای که موجب روی آوردن کنش‌گر، به فعالیتی خاص، که همان مقوله محوری است می‌شود، راهبردهایی که برای مدیریت وضعیت پیش آمده و تحقق بخشیدن به مقوله محوری اتخاذ می‌شود، عوامل مداخله‌گری که مانع تأثیرگذاری عوامل علی و زمینه‌ای بر مقوله محوری می‌شود و پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی مشخص می‌شوند. الگوی تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی در شکل ۱ به نمایش گذاشته شده است:



شکل ۱. مدل تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

**کدگذاری گزینشی**

کدگذاری گزینشی که شرح روایتی منسجم از روابط کیفی میان مقوله‌های شناسایی شده در مرحله کدگذاری محوری است، مرحله پایانی کدگذاری در استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد با رهیافت استراوس و کوربین، است. کدگذاری گزینشی به معنای یکپارچه کردن و پالایش نظریه است که از طریق پرداختن به مقوله مرکزی امکان‌پذیر است. مقوله مرکزی نمایانگر مضمون اصلی پژوهش است. مقوله مرکزی یا پدیده محوری پژوهش، موضوع یا متغیر اصلی پژوهش است که داده‌های کیفی حول محور آن تجزیه و تحلیل می‌شود. عنوان «تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی»، مقوله مرکزی این پژوهش است که در مرحله کدگذاری گزینشی، به شرح روابط شاخصه‌های ۱۲گانه پرداخته می‌شود. جدول ۹ کدگذاری گزینشی برای متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

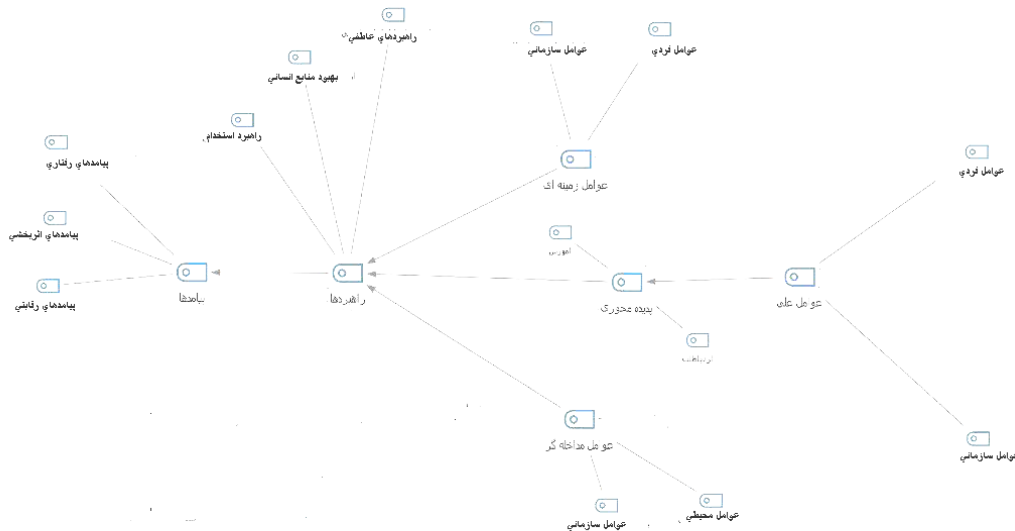
مطابق مدل اشاره شده در شکل ۱ عوامل علی مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل فردی و عوامل محیطی؛ عوامل مداخله‌گر مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل سازمانی و محیطی؛ پدیده‌های محوری تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل مدیریتی و ارتباطی؛ عوامل زمینه‌ای مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل فردی و سازمانی؛ راهبردهای مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل راهبردهای دورن‌سازمانی و برون‌سازمانی و پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل پیامدهای رفتاری و ضداثربخشی شناسایی شد.

جدول ۹. شاخصهای مدل تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی

ردیف	مقوله	مؤلفه
۱	عوامل علی مؤثر بر تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی	عوامل فردی
۲		عوامل محیطی
۳	عوامل زمینه ای مؤثر بر تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی	عوامل فردی
۴		عوامل سازمانی
۵	عوامل مداخله گر مؤثر بر تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی	عوامل سازمانی
۶		عوامل محیطی
۷	راهبردهای دورن سازمانی	

ردیف	مقوله	مؤلفه
۸	راهبردهای مؤثر بر تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی	راهبردهای برون سازمانی
۹	پیامدهای مؤثر بر تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی	پیامدهای رفتاری
۱۰		پیامدهای ضداثر بخشی
۱۱	پدیده محوری تورش های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی	عوامل مدیریتی
۱۲		عوامل ارتباطی

تصویر نقشه نهایی حاصل از نرم افزار مکس کیودا در شکل ۲ نشان داده شده است.



شکل ۲. تصویر نقشه نهایی حاصل از نرم افزار مکس کیودا

– تعیین اعتبار مدل مفهوی

تعیین اعتبار مدل بر اساس شاخص های تناسب و کاربردی بودن (استراوس و کوربین، ۱۹۹۰) مورد بررسی قرار گرفت و نظر مصاحبه شونده ها در این باره بررسی شد. از طرفی در مورد شاخص تناسب با ۲ نفر از مصاحبه شونده ها درباره تناسب یافته های پژوهش با دنیای تجربی بحث شد و در مورد نام گذاری اصلاحاتی در تعدادی از مقوله ها صورت پذیرفت. افزون بر آن در خصوص شاخص کاربردی بودن مقایسه مستمر داده ها با پیشینه و مبانی نظری پژوهش انجام شد در همین راستا تدوین پرسش های نیمه ساختاریافته در هر مرحله از مصاحبه ها با رفع اشکال از آن ها، به کاربردی بودن

پژوهش جامه عمل پوشانده شود. همچنین در پژوهش های کیفی، معیارها و ملاک های متفاوتی برای اعتبارسنجی وجود دارد برای اطمینان از روایی و پایایی داده ها، از چهار معیار یا مفهوم زیر استفاده می شود:

**اعتبار پذیری:** این معیار به واقعی بودن توصیف ها و یافته های پژوهش اشاره دارد. در پژوهش حاضر، به منظور گردآوری اطلاعات، به مدت ۸۰ روز در محیط پژوهش حضور مداوم و مستمر صورت گرفته و بارها فایل های مصاحبه را بازنگری و بررسی شده است. همچنین تمامی مراحل پژوهش و عوامل یاد شده از سوی نمونه به طور دقیق ثبت شده و درباره یافته های حاصل بحث و تبادل نظر شده است.

سازمانی، ۲- عوامل محیطی؛ مقوله‌های در بخش راهبردها شامل ۱- درون‌سازمانی، ۲- برون‌سازمانی و با اجرای این راهبردها پیامدهایی چون پیامدهای رفتاری و ضد اثربخشی در مؤسسات حسابرسی می‌توان متصور شد. به عبارتی عوامل علی مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل فردی و عوامل محیطی؛ عوامل مداخله‌گر مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل سازمانی و محیطی؛ پدیده‌های محوری تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل مدیریتی و ارتباطی؛ عوامل زمینه‌ای مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل عوامل فردی و سازمانی؛ راهبردهای مؤثر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل راهبردهای دورن‌سازمانی و برون‌سازمانی و پیامدهای تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل پیامدهای رفتاری و ضد اثربخشی شناسایی شد. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های اشرفی و همکاران (۱۴۰۲)، جمشیدی (۱۳۹۷)، یاش و همکاران (۲۰۱۹) و دوان و هارنی (۲۰۱۹) همسو و همراستا است.

تورش‌های رفتاری در یک بازار مالی به دلایلی مانند نبود شفافیت اطلاعاتی، توسعه نیافتگی نهادهای تخصصی مالی، الگوی فرهنگی جامعه و کم‌عمق بودن بازار مالی ایجاد می‌شود. از دلایل دیگر، دور شدن بازارهای مالی از رفتارهای منطقی بروز رفتارهای واکنشی فعالان در این بازارها است. یکی از فرضیه‌های مهم بازار کارای سرمایه این است که فعالان بازار سرمایه به‌طور منطقی به اطلاعات جدید واکنش نشان می‌دهند. شواهد بسیاری وجود دارد که فعالان بازار سرمایه نسبت به اطلاعات جدید واکنش بیش از اندازه نشان می‌دهند و براساس این تصمیم می‌گیرند. درباره شکل‌گیری تورش‌های رفتاری که از آن به رفتارهای توده‌وار نیز تعبیر می‌شود، توضیح چگونگی اتخاذ تصمیمات از میان گزینه‌های مختلف را تا حدودی توجیه می‌کند. تورش رفتاری، پذیرش ریسک فراوان بدون اطلاعات کافی است. به عبارتی می‌توان آن را قصد و نیت آشکار سرمایه‌گذاران در کپی کردن رفتار سایر سرمایه‌گذاران تعریف نمود. در این حالت سرمایه‌گذاران و مدیران شرکتها، به عنوان

**انتقال پذیری:** به درجه تعمیم‌پذیری یا انتقال نتایج به زمینه‌ها و محیط‌های دیگر اشاره دارد. از این رو، در پژوهش حاضر، نتایج با جزئیات کافی و به صورت عمیق بیان می‌شوند تا معیار شرح عمیق که یکی از معیارهای انتقال‌پذیری است، به دست آید.

**اطمینان‌پذیری:** در پژوهش کیفی، قابلیت اطمینان، جایگزین مفهوم پایایی می‌شود. برای افزایش قابلیت اطمینان‌پذیری، پیشنهاد می‌شود که پژوهشگر به شرایط متغیر طرح پژوهش، تغییرات پدیده‌های مطالعه و به طور کلی، به زمینه در حال تغییر پژوهش توجه کرده و این تغییرات را به طور دقیق توصیف کند. در این پژوهش نیز به تمام این موارد توجه شده است. برای این منظور مصاحبه‌های ضبط شده، متون نسخه‌برداری شده مصاحبه‌ها، برگه راهنمای مصاحبه، فهرست مصاحبه‌شوندگان و مقوله‌های استنتاج شده از داده‌ها و یادداشت‌های پژوهشگر همگی ثبت و مستند شدند.

**تأیید پذیری:** به این مسئله اشاره دارد که یافته‌های پژوهش تا چه اندازه از تأثیر سوء‌گیری یا دیدگاه‌های پژوهشگر میرا بوده است. در این پژوهش، برای تأمین تأییدپذیری اطلاعات، از همان ابتدای پژوهش تمام مستندهای مربوط به داده‌های پژوهش و همچنین استنتاج‌ها، تفسیرها و یافته‌ها به روشی نظام‌مند ثبت و ضبط شدند. مفاهیم و مقوله‌های استخراج شده به همراه یافته‌ها دوباره به اطلاع مصاحبه‌شوندگان رسید و نظرات اصلاحی آنان اعمال شد یا پس از ارسال دوباره، موارد به تأیید نهایی آنها رسید.

### بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش الگوی پارادایمی مدل تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی شامل (شرایط علی، پدیده محوری، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) ترسیم شد. مدل پارادایمی پژوهش در شرایط علی شامل ۱- عوامل فردی، ۲- عوامل محیطی؛ مقوله‌های در بخش پدیده محوری شامل ۱- عوامل مدیریتی، ۲- عوامل ارتباطی؛ مقوله‌های در بخش شرایط زمینه‌ای شامل ۱- عوامل سازمانی، ۲- عوامل فردی؛ مقوله‌های در بخش شرایط مداخله‌گر شامل ۱- عوامل

منظر آنها تئوری مالی رفتاری که تورش‌های رفتاری نیز جزئی از آن است، از آن به عنوان کاربرد روانشناسی در مفاهیم مالی یاد می‌شود، مهم‌ترین اصل اساسی اقتصاد نئوکلاسیک را به لرزه درآورده است و تلاش دارد مفاهیم روانشناختی سرمایه‌گذاران در بازارهای مالی را معرفی کند. با این تفاسیر نهاد ناظر به عواملی چون کیفیت حسابداری و افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و به طور کلی ارتقای سازوکارهای نظارتی توجه کرده و اقدام به سیاست‌گذاری برای رشد و توسعه نهادهای مالی فعال در حوزه بازار سرمایه شامل: شرکت‌های مشاوره سرمایه‌گذاری، صندوق‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری، سب‌گردانی، شرکت‌های پردازش اطلاعات مالی کند و سرمایه‌گذاران نیز به نمونه‌هایی مانند کیفیت تیم مدیریتی شرکت به‌عنوان مسئولان تهیه صورت‌های مالی، اندازه شرکت، سطح افشا و فرصت‌های رشد به‌عنوان عوامل اثرگذار بر عدم تقارن اطلاعاتی توجه داشته باشند. بسیاری از فعالان بازار سرمایه با مسائل مالی نا آشنا هستند و تعداد تحلیلگران مالی و متخصصانی که بتوانند عملکرد شرکت‌ها را براساس یک روش علمی پیش‌بینی کنند، کم است. این موضوع موجب شده است بیشتر سرمایه‌گذاران براساس اطلاعات محرمانه، شنیده‌ها، شایعه‌ها و توصیه‌های دیگران و با اتکا بر انگیزه‌های سفته‌بازانه اقدام به سرمایه‌گذاری کنند و در تحلیل‌های خود متغیرهای بنیادی را بر اساس قاعده ثبات عملکردی مورد توجه قرار دهند. بنابراین اطلاعات تاریخی منعکس در صورت‌های مالی که براساس آن ویژگی سود شرکت‌ها قابل ارزیابی است، کمتر مورد توجه سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرد که اقدامات بایسته در این خصوص می‌تواند کارساز باشد. به اعتقاد یاش و همکاران (۲۰۱۹) تورش‌های رفتاری در یک بازار مالی به دلایلی مانند نبود شفافیت اطلاعاتی، توسعه‌نیافتگی نهادهای تخصصی مالی، الگوی فرهنگی جامعه و کم‌عمق بودن بازار سهام ایجاد می‌شود. از دلایل دیگر، دورشدن بازارهای مالی از رفتارهای منطقی بروز رفتارهای واکنشی سرمایه‌گذاران در این بازارها است. یکی از فرضیه‌های مهم بازار کارای سرمایه این است که سرمایه‌گذاران به‌طور منطقی به اطلاعات جدید واکنش نشان می‌دهند. شواهد

توده‌ای به تصویر کشیده می‌شوند که بدون اطلاعات کافی مبادرت به اقدامات مخاطره‌آمیز در کسب منفعت می‌کنند و با نخستین نشانه‌های بحران به سرعت به سمت پناهگاه‌های امن هجوم می‌آورند که این امر به طور عمده ناشی از نبود شفافیت اطلاعاتی، عدم تقارن اطلاعاتی، نبود قوانین و مقررات با پشتوانه اجرایی، عدم صراحت مقررات، فقدان الزامات افشای اطلاعات و جلب اطمینان سرمایه‌گذاران از این رهگذر، فقدان تحلیل‌های کارشناسانه مناسب و سرانجام عدم کارایی بازار سرمایه است. اگر بازار دقیقاً کارا باشد رفتار توده‌وار وجود ندارد، در حقیقت وجود رفتار توده‌وار به ناکارآمدی بازار منجر می‌شود تبیین تورش‌های رفتاری در روبرویی با رویدادهای مهم از جمله مسائل روز در ادبیات سرمایه‌گذاری است. هر چند مدل‌های کلاسیک سرمایه‌گذاری کماکان از مقبولیت برخوردارند اما توسعه ادبیات مالی رفتاری منجر به گسترش پژوهش‌ها در زمینه شناسایی رفتار سرمایه‌گذاران شده است. این شناسایی باعث تقویت راهبردهای سرمایه‌گذاری و نظارت‌های راهبردی در سطح کلان بازار خواهد شد. در طی سالیان اخیر روند مذاکرات هسته‌ای و مسائل آن از جمله عوامل مؤثر بر بازار سرمایه و سرمایه‌گذاران بوده است. ارایه مدل تورش‌های رفتاری غالب در بازار سرمایه سبب می‌شود تا سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی با آگاهی از آنان به اتخاذ اقدامات مقتضی به منظور مقابله با اثرات احتمالی ناشی از این تورش‌ها که فرایند تصمیم‌گیری را دچار اختلال می‌کنند، پردازند. برای مرتفع نمودن این امر در پژوهش حاضر به ارایه مدل تورش‌های رفتاری اهتمام ورزیده شد. بوندت و تالر (۱۹۹۵) بیان کردند که بازارهای مالی می‌توانند بوسیله رفتار سرمایه‌گذاران و فعالان در این بازار از طریق تورش‌های رفتاری تحت تأثیر قرار گیرد. اگر چشم‌انداز رفتار مالی صحیح باشد، بر این اعتقاد است که سرمایه‌گذاران ممکن است واکنش بیش از حد یا کمتر از حد به اخبار و اطلاعات بازار نشان دهند، روند گذشته را به آینده تعمیم دهند، به عوامل بنیادی مرتبط با سهام کم توجه باشند. اقتصاددان طرفدار نئوکلاسیک نیز معتقدند اشخاص حقیقی و حقوقی رفتارشان عقلایی است و چنانچه موضوعی با این اصل همسو نباشد از آن به عنوان سو رفتار (تورش) یاد می‌کنند. از



مدیران از راه‌های مختلف از جمله افزایش ساعت کاری، افزایش فعالیت و به کمک مشوق‌هایی از جمله ارتقای شغلی، پاداش ویژه و ... از سستی خارج کرده، تمایل به جاه‌طلبی و ایجاد اعتماد به نفس را در آنها تقویت کنند تا به دنبال دستیابی به سطوح بالاتر باشند و احساس برتری نسبت به سایر مدیران را داشته باشند. به عبارت دیگر، به جای تقلید و الگوبرداری به سطحی از اعتماد به نفس برسند که با افزایش میزان کاری و ایده‌های جدید به پاداش بالاتر، سطح شغلی بهتر، رساندن صندوق به بازده بیشتر و درنهایت ایجاد رضایت بالاتر مدیران بالادستی و بهبود عملکرد خود و سبد سرمایه‌گذاری بتوانند دست یابند و در ازای پذیرش ریسک، بازده منطقی را برای صندوق ایجاد کنند.

به مدیران مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود برای ارزیابی عملکرد، افق زمانی پیش‌بینی را کوتاه‌مدت انتخاب نکنند و برای نیل به اهداف، استراتژی‌های در دسترس و آسان را در نظر نگیرند. به عبارت دیگر، نباید برای مدیران به دلیل اهم زمان، تکرار مکررات و تحلیل تکنیکال گزینه پذیرفتنی باشد. ترس از ارزیابی عملکرد به دلیل افق زمانی پیش‌بینی و همچنین از دست دادن جایگاه و منزلت اجتماعی مدیر، آنها را به سمت اینگونه علائم تورش‌های رفتاری و تقلید از رفتاری ثابت هدایت کند، بنابراین پیشنهاد می‌شود افق زمانی پیش‌بینی بلندمدت انتخاب شود و ارزیابی عملکرد مدیر بنا بر استراتژی‌های در راستای اهداف در گذر زمانی بلندتر دیده شود. همچنین به مدیران مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود به تحلیل‌های بنیادین استراتژیک رجوع کنند و فرصت خطا به آنها به دلیل اتخاذ استراتژی‌های جدید برای بهبود عملکرد مدیر و صندوق داده شود. به عبارت دیگر، ارزیابی عملکرد و مدت زمان کوتاه باعث ترس شدن مدیران و انتخاب آسان‌ترین استراتژی از سوی آنها نشود.

در جریان پیشرفت هر پژوهش جنبه‌های جدیدی مطرح می‌شود که یا بر پژوهشگر پوشیده ماندند یا به دلیل محدودیت‌هایی، امکان بررسی همه آنها وجود ندارد. موضوعات زیر نیز از این قاعده مستثنی نیستند. پیشنهاد می‌شود

بسیاری وجود دارد که سرمایه‌گذاران نسبت به اطلاعات جدید واکنش بیش از اندازه نشان می‌دهند و براساس این تصمیم می‌گیرند. در دهه ۱۹۸۰ در بازارهای سهام، استثناهای زیادی مشاهده شد. استثنایی مانند حجم مبادلات بالا، نوسان‌های شدید در بازار سرمایه، سود سهام معمای صرف سهام و قابلیت پیش‌بینی به ارائه پارادایم جدید در حوزه مالی منجر شد که بعدها مالی رفتاری نام گرفت. از سوی فری و همکاران (۲۰۱۴) معتقدند این پارادایم بر دو پایه مهم بنا شد که یکی به بازارها و دیگری به عاملان اقتصادی ارتباط داشت که اولی محدودیت در آربیتراژ و دومی خطاهای تصمیم‌گیری عاملان اقتصادی بود. در حوزه مطالعات مالی رفتاری، کانمن و تیورسکی نظریه چشم‌انداز را مطرح کردند. براساس این نظریه، آنها نظریه مطلوبیت انتظاری را نقد کرده، نقطه مرجع و تابع ارزش و ریسک‌پذیری و زیان‌گریزی را مطرح کردند. بر اساس این، زمانی که سرمایه‌گذاران در وضعیت زیان قرار می‌گیرند، برای خروج از این وضعیت از ریسک‌گریزی به تورش‌های رفتاری تغییر وضعیت می‌دهند. در سال ۱۹۹۲ این دانشمندان، نظریه مذکور را توسعه دادند. پس از آن گوت و همکاران در آزمایش‌هایی تأثیر منصفانه‌بودن تصمیم‌های دیگران را در تصمیم‌های افراد بررسی کردند که این بررسی‌ها به ارائه نظریه بازی اولتیماتومی منتج شد. این نظریه بیان می‌کند در شرایطی که تصمیم‌های افراد به هم وابسته است، این افراد به منصفانه‌بودن تصمیم‌های یکدیگر توجه می‌کنند و ممکن است رفتار منطقی را کنار بگذارند. بنابراین در این خصوص پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

به مدیران مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود، پیشنهادها و عقاید مختلف در زمینه سرمایه‌گذاری و عملکرد سبد سرمایه‌گذاری اهمیت ویژه‌ای دهند. به عبارت دیگر، قسمت پژوهش و توسعه و حمایت از افکار و نوآوری در این زمینه را در اولویت قرار دهند تا با افزایش منطقی میزان تورش‌های رفتاری خود به درجات بالاتری از تورش‌های رفتاری بتوانند برسند و تقلید کورکورانه از سرمایه‌گذاران و مدیران را مبنای تصمیم‌گیری خود قرار ندهند.

همچنین محدودیت‌های پژوهش شامل موارد زیر بود:

قلمرو زمانی این پژوهش، محدوده زمانی ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۲ بوده است. بنابراین در تعمیم نتایج به دوره‌های زمانی دیگر نیز باید با احتیاط عمل شود. همچنین پژوهش حاضر بر تورش‌های رفتاری شرکای مؤسسات حسابرسی تأکید داشت که در تعمیم آن به سایر گروه‌ها باید احتیاط کرد.

صاحب‌نظران و پژوهشگران حسابداری و مدیریت مالی در پژوهش‌های آینده خود پیشنهادهای زیر را بررسی کنند:

پیشنهاد می‌شود، تورش‌های رفتاری در بین کلیه فعالان در بازار سرمایه مورد مطالعه قرار گیرد.

پیشنهاد می‌شود آثار سایر عوامل از قبیل نااطمینانی سیاست‌های اقتصادی، ناکارآمدی بازار سرمایه و تکانه‌های اقتصادی بر تورش‌های رفتاری مورد بررسی قرار گیرد.

## References

- Adil, M; Singh, Y; and Ansari, M. S. (2022). How financial literacy moderate the association between behaviour biases and investment decision? *Asian J. Account. Res.* 7, 17–30. doi: 10.1108/AJAR-09-2020-0086.
- Agrawal, D; and Balasubramaniam Natarajan. (2023). Tracking and handling behavioral biases in active learning frameworks. *Information Sciences.* 641(1), 117-129.
- Ahmad, M; and Wu, Q. (2022). Does herding behavior matter in investment management and perceived market efficiency? Evidence from an emerging market. *Manage. Decis.* 60, 2148–2173. doi: 10.1108/MD-07-2020-0867.
- Ashrafi, B; Hajiha, Z; and Tehrani. R. (2023). Designing auditors' behavior model with emphasis on auditor's personal and general characteristics using foundation data method. *Knowledge of management accounting and auditing.* 12(45), 483-498. (In Persian).
- Brown N; K. Wei, and R. Wermers. 2014. Analyst recommendations, mutual fund herding, and overreaction in stock prices. *Management Science* 60: 1–20.
- Dhruv, S; Vandna, M; and Pathak, A. J. P. (2021). Emergence of behavioural finance: A study on behavioural biases during investment decision-making. *Int. J. Econ. Bus. Res.* 21, 223–234. doi: 10.1504/IJEBR.2021.113140.
- Din, S. M. U; Mehmood, S. K; Shahzad, A; Ahmad, I; Davidyants, A; and Abu-Rumman, A. (2021). The impact of behavioral biases on herding behavior of investors in Islamic financial products [original research]. *Front. Psychol.* 11:600570. doi: 10.3389/fpsyg.2020.600570.
- Dinantara, M. D; Narimawati, U; Affandi, A; Priadana, S; and Erlangga, H. (2022). The effect of financial literature and behavior on individual investment decision behavior. *Int. J. Educ. Inf. Technol. Others* 5, 77–85.
- Dustar, M; Mohammadnejhad, A; Javadian, M. (2016). Investigating the effect of collective behavior on risk-taking of managers of investment companies in Tehran Stock Exchange. *Asset Management and Financial Assurance Quarterly*, 5(2), 129-148. (In Persian).
- Fallahpur, S; Abdollahi, G. (2002). Identification and weighting of behavioral biases of investors in Tehran Stock Exchange market: Fuzzy AHP approach. *Financial Research*, 13(31), 120-99. (In Persian).
- Jamshidi, M. (2017). Investigating behavioral tendencies and factors influencing their creation in Ferishte investors, the 5th International Conference on Management and Accounting Techniques, Tehran. (In Persian).
- Kasoga, P. S. (2021). Heuristic biases and investment decisions: Multiple mediation mechanisms of risk tolerance and financial literacy—a survey at the Tanzania stock market. *J. Money Bus.* 1, 102–116. doi: 10.1108/JMB-10-2021-0037.
- Mohseninia, S; Babakhani, J. (2020). Investigating the effect of internal audit quality on the quality of financial reporting in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Accounting Research*, 12(4), 19-38. (In Persian)
- Moradi, R; Ahmadi, F; Kordluie, H; Asadnia, J. (2021). Investigating the moderating role of behavioral biases on the relationship between individual characteristics of financial managers and company characteristics with the financial performance of companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Financial and Behavioral Research in Accounting*, 1(2), 123-127. (In Persian)
- Natasya, N; Dyah Hayu, K; Widya, A; and Farah Margaretha, L. (2022). The effect between behavioral biases and investment decisions moderated by financial literacy on the millennial generation in Jakarta. *Account. J. Binaniaga* 7, 113–126. doi: 10.33062/ajb.v7i1.502.
- Racki, M; Mehrara, M; Abbasnejhad, H; Suri, A. (2020). Modeling the effect of loss aversion behavior on price dynamics and stock market returns (application of agent-based modeling in behavioral economics). *Financial Science of Securities Analysis*, 13(45), 165-180. (In Persian)
- Razani, S; Hoseini, S. A; Madahi, A. (2023). Maturity model of internal audit in the

- public sector (oil industry). *Governmental Accounting*. 10(1), 10-30. (In Persian).
- Tarazudar, M; Gasemi, M; Mohseni, A. (2023). Presenting a model to identify the effect of behavioral trends and financial literacy and their role on investors' decision-making (based on grounded theory approach). *Journal of accounting knowledge*. 11(1), 122-130. (In Persian)
- Xin Deng , Shengmin Hung , Zheng Qiao , Mutual Fund Herding and Stock Price Crashes, *Journal of Banking and Finance* (2018), doi: 10.1016/j.jbankfn.2018.07.014.
- Yash Chauhan, Nehal Ahmad, Vaishali Aggarwal, Abhijeet Chandrad, Herd Behavior and Asset Pricing in the Indian Stock Market, *IIMB Management Review* (2019), doi: <https://doi.org/10.1016/j.iimb.2019.10.008>
- Zanjirdar, M. (2015). The effect of mass behavior of institutional investors on stock returns. *Financial and Economic Policy Quarterly*, 4(15), 115-134. (In Persian).